

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Август 2011 21:44

В полунощ на 22 август 1989 г., преди 22 години, Турция затваря границата с НРБ, тъй като не е в състояние да осигури място на българските турци, принудени от комунистическа София да напуснат страната след насилствения "възродителен" процес.

В резултат на „Голямата екскурзия“ в периода май-август 1989 г., около 360 000 български турци са изселени от родината си в Турция. От тях около 150-160 000 са принудени да се върнат обратно, след като са продали на безценица домовете и покъщнината си.

По повод августовските събития отпреди 22 години в България сайтът Държавна сигурност.com представя за първи път в няколко части показанията на Тодор Живков, дадени след неговия арест през януари 1990 г. Те се отнасят до проведеното от него насилствено преименуване на българските турци.

Предлаганата поредица е част от главата „Престъпления“ в документалната книга на Христо Христов [„Тодор Живков. Биография“](#), изд. „Сиела“, 2009 г.

В [част 1](#) се акцентира върху политиката на БКП след 9 септември 1944 г. спрямо тюркското малцинство.

[Част 2](#) представя подготовката за „възродителния“ процес.

[Част 3](#) съдържа първите показания на Тодор Живков пред прокуратурата по дело № 1, дадени през февруари 1990 г.

Как Живков се опитва да клинчи пред прокурорите през февруари 1990 г.

Насилствената смяната на имената на българските турци **Тодор Живков** обяснява по този начин:

„Във връзка с възродителния процес не мога да си спомня получих информация, че е започнало преименуване. Аз се изненадах, защото не може една такава акция да се проведе стихийно. Тогава събрах другарите от Политбюро и се реши да отидат по районите – Кърджали, Хасково, Варненско, Разградско и др. Оценката на другарите, които ходиха по места, беше, че това е движение отдолу, дадоха положителна оценка и трябва да се поеме ръководството, да се подкрепи.

Не мога да дам категорично становище дали това движение е породено от самото мюсюлманско население или е подтикнато от някои местни органи на властта. Моята информация, която получих беше, че населението само отива в общините и се преименува. Няма издадена заповед или решение на Държавния съвет, Министерския съвет или ЦК на БКП за това преименуване. Тази акция беше изцяло под ръководството на Политбюро. Ние всъщност целяхме само преименуване без да засягаме религия, обреди, бит на населението. С това ние целяхме единение на българската и мюсюлманска общност.

В Турция българското население, живеещо там, беше напълно асимилирано и по националност, религия и култура. А тук стана само промяна на имената. В самия процес на преименуването се получи информация за извращения. Забраняват обрязването, говоренето на турски език, погребения. По тези въпроси е имало няколко заседания на Политбюро. Разпореди се да се спрат тези извращения. Твърдя, че има писмени разпореждания до местните органи на властта и на партията да се спрат тези извращения, които нямат нищо общо с нашата цел – смяната на имената.

Самото обрязване да се постави под медицински контрол. Същата година при срещата

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Август 2011 21:44

ми с главния мюфтия той потвърди, че такива извращения вече няма. Заявявам, че до започване на изселването през пролетта на 1989 г. не сме имали никакви конфликти с това население. Никой не е давал указания на органите на МВР и на армията да се намесват в тази акция. Допускам в някои райони преименуването да е ставало с участие на МВР. За стълкновенията в Кърджалийско вероятно ми е докладвал министъра на вътрешните работи.

Ако са участвали милиционери те са били с оръжие, ако са участвали вътрешни войски те трябваше да са без оръжие. В същото време беше докладвано за тези стълкновения между органите на МВР и екстремистки сили. Това са сили организирани от Анкара. Турция засили антибългарската си кампания с оглед да я интернационализира. В известна степен те успяха. Не ми беше известно тогава и никой не ми е докладвал на мен, нито на Политбюро, че са били унищожавани документи, в които са фигурирали мюсюлмански имена.

Това са исторически документи за развитие на обществото, не трябва да се унищожават. Не си спомням дали съм подписал указ за награждаването на Георги Танев, първи секретар на БКП в Кърджали със званието „Герой на социалистическия строй“, но си спомням, че ставаше въпрос за това във връзка с проявена активност по време на преименуването. Смятам, че преименуването не даде отражение между отношението между двете общности – мюсюлмани и българи. В този дух беше нашата пропаганда – ще живеем заедно, народ сме на една държава.”

Бившият Първи: Вината ми е, че не спрях този процес

Тодор Живков продължава с обясненията пред прокурорите:

„Аз добре познавам характера и особеностите на мюсюлманската общност. Моето

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Август 2011 21:44

становище е, че тези хора не са турци. Тези турци, които живеят в България не може да се каже, че тяхното национално самосъзнание е насочено към Турция, защото те са се родили тук, техните родители също и т.н. Промяната на имената масово на 900 000 мюсюлмани не може да не предизвика някое напрежение, но общо взето това беше движение отдолу.

Смяната на имената не можеше да породи повод за пораждането на национална вражда между българското и мюсюлманското население. Твърдя, че не сме имали никакви неприятности от тяхна страна – бунтове, неявяване на работа. Нито аз, нито който и да е друг е целял да се ликвидира турското население, живеещо в България. Тогава бяхме създали група, която да следи преименуването. Ако има някакви въпроси да ги докладва в Политбюро. В нея непременно е участвал министъра на вътрешните работи.”

И още една негова интерпретация с наченки на признания за вина и грешки:

„Пред мен не е стоял въпроса за смяната на имената на българските турци! Когато започна този процес някой ми каза, че отдолу турците са започнали да си сменят имената.

Аз не съм ходил по областите. Нито съм се срещал с първите секретари на партията, нито с някой от членовете на Политбюро, секретарите на ЦК. Аз никога не съм обсъждал този въпрос предварително. Когато научих, събрах Политбюро и им казах това, което бях получил. В крайна сметка Политбюро реши да подкрепи този процес, да подкрепим самоинициативата на българските турци „отдолу“. Петър Младенов беше един от ентусиастите по този въпрос.

На международната арена той провеждаше тази политика. Главното не отричам – че съм бил за промяна. Не отричам, че са допускани и грешки и извращения. Самата промяна на имената не засяга религиозния характер на това население нито обредите и обичаите му. Затова аз смятам, че никого не съм подбуждал към национална омраза. Моята вина в този процес може би е, че аз не се намесих да го спра.”

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Август 2011 21:44

Следва